

ACC. N:R M. 15237: 1-4.

Landskap: Bohuslän ..... Upptecknare: Gösta Olsson, Luned
Härad: Skängeväs ..... Berättare: Elsa Andersson, Finsbo
Socken: Lyse ..... Berättarens yrke: Sömmerska
Uppteckningsår: 1961 ..... Född år 1912 i Lyse

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
—

Fattiga och gamla. s. 1.

Jordbruk och biverksamhet. s. 1-4.

Ystning. s. 3.

Tillverkning av potatismjöl. s. 3
m. m.

Det var förr en massa småtorp och mycket fattigt in över Gullmarsskogen. Fälte- Lotta bodde inne vid Präst-Johannes i en rygg-åsstuga med väggar av sten och jord och med jordgolv. Här fanns många såna stugor, t.o.m. så sent som in på 1920-talet. De hade det så uselt, att de tog till sig fattighjon mot betalning av socknen, och där satt dessa sjuka gamlingar med trasor lindade kring benen och med fötterna på kalla jordgolv. Jag kan inte fatta vad de levde på, men det är klart att de fordrade inte mycket. De hade lite jord, en ko och några får - här var gott om ljung till fårbete, och får var vanligare här än i andra delar av Lyse. De tog också emot ull som de kardade och spann för folk. Mor till Johan Martinsson i Testevik vävde trasmattor som hon sålde, och Johan (född 1898) väver fortfarande om vintrarna mattor på beställning.

En del gubbar och pojkar fiskade och gick i gårdarna och sålde fisk. Det gick åt mycket av den varan då, nu äter folk mycket mer av de dyra charkuterivarorna.

Varenda ställe hade bi och fick honung att byta mot specerier och att sälja - Präst-Johannes sålde honung i spannväs på torget i Lysekil.

Min far Oskar Andersson, Hilmer Karlsson, Långemyrs, Olausson och flera till skötte renhållningen i Lysekil; de hade inget betalt så vitt jag minns, men fick latrinerna att lägga på den magra sandjorden här emellan bergen. Ibland sålde de något lass folkgödsel till trädgårdsmästare för 5 kr lasset.

Många av gubbarna här på trakten var på sjön före min tid, har jag hört berättas. Självt minns jag Klaras Gustav, "Gullmarspiraten" Piraten", han var med på båtar inomskärs i många år och hade egen skuta en tid.

Ingen stendrift har förekommit här (Hilmer Karlsson högg några stenar nere vid Kega, men det var så obetydligt, så det är inte lönt att nämna), och ingen härifrån var med i bergen, varken som stenhuggare eller stenkörare. De höll sig utanför det som hände i andra delar av Lyse.

På tegelbruket vid Jordfall på andra sidan Gullmarn arbetade 3-4 man härifrån i många år, åtminstone hela 1920-talet, rodde med eka över Gullmarn morgon och kväll.

Våra ungdomar gick som daglönare på gårdarna i Finsbo och Lyse vid andtider, vid kalas, stortvätt, slakt - å så hade vi också arbetsbyte småställena emellan. I Alsback fanns ett sommarpensionat åtminstone t.o.m. mitt 17:e år, och det gav sommararbete för några ungdomar härifrån. Min bror var en tid omkr. 1930 hantlangare åt smeden vid Buabacken.

Jag tror att socknens sida mot Gullmarn först öppnades för uthyrning åt "societeten" och för utarrendering och försäljning av sommarstugetomter. På 1920-30-talet började detta. En granngård har släppt in på sin mark över 50 sportstugeägare, och vartenda ställe in genom Gullmarsskogen har gjort pengar på samma sätt, utom vårt, för vi vill ha lugn omkring oss. Hilmer Karlsson hade det så knalt då barnen hans växte upp, så det var inte måttligt, men senare kom han på fötter genom att sälja stora områden till fritidsbebyggelse. Ett stycke härifrån har Torvald på Sand haft campingplats i många år.

Farfar var småbrukare och snickare. Min far hade vid sidan om jordbruket inkomst som kyrkvaktmästare och kallades "Stöden i Gullmarsskogen". Ibland hade han hjälp i dödgrävningen av pojkar härifrån torpen. Han intresserade sig inte för fiske som de andra här utan hade sin lust till jorden.

Stället födde 1 häst, 2-3 kor, gris och en del höns. Tjänstefolk hade vi aldrig, endast dagsverkare och bytesarbetare vid slätter och skörd. Fodret räckte inte alla gånger, ibland om vårarne fick vi ut med ljungniven och skära ljung till korna. Vi sålde våra produkter i stan, på torget och till bestämda kunder. Mest var det ägg och mjölk, som vi bar till stan - på hemvägen hade vi specerier i ena handen och en påse majs åt hönsen i den andra. 1922 köpte vi en separator, kärnade smör och sålde till fasta kunder i stan. Det var mycket torghandel från ställena här - också med potatis, honung, nackade tuppsycklingar och någon kalvpart då och då. De som ingen häst hade gick till Lysekil med sina varor.

Här fanns ingen skog och knappt med bränsle, vi repade ljung, som det var gott om, tog enar, ris osv. - någon gång köptes timmer i socknarna långt norröver och från Bornö.

Folket på Gullmarskogen har liksom varit något för sig själv. Det var smått och knalt för oss, absolut mer fattigbygd än t.ex. Lyseslätten. Visserligen behövdes inte så mycket pengar, för nästan allt gjordes hemma - vi spann och vävde, slaktade, tillredde honung, ystade (småstälernas fruntimmer bar samman mjölk till ystning en gång på ena stället, en annan gång på nästa gård osv.) Potatismjöl gjorde vi så här: strax efter potatisupptagningen på hösten rev vi de största potatisarne på rivjärn till ett mos. Detta lades portionsvis i en hårsil, vatten hälldes över o. laka- de ur stärkelset och fick stå i träbaljor. Det grövsta som blev kvar i silen blev kofoder. I baljorna sjönk stärkelset till botten, och sedan vi tvättat det i flera vattenbyten, bredde vi ut stärkelset på lakan på långbord, å så fick det torka utomhus. Då det var alldeles torrt, togs det i burkar och påsar för förvaring. Bättre än rivjärn var rivkvarn, som antingen drogs för hand eller kopplades till hästvandring, å då gick rivningen på en kort stund.

1-hästs slättermaskin köpte vi 1925, tröskverk med hästvandring hade vi tidigare så länge jag kan minnas.

Jag känner bara till 1 man härifrån, som emigrerade till Amerika, men han klarade sig så illa där, att far hans snart måste skicka honom pengar till hemresan.

Det är klart, att gårdarna med granitberg och stenkörning klarade sig bättre än de andra, men det är omöjligt säga hur deras inkomster visade sig. När det gällde skaffa sig nya redskap och göra förbättringar följdes väl socknens gårdar åt i stort sett, men in genom Lyse och ner i Torgestad hade bönderna bästa jorden och var rätt välbärgade och hade råd till gödning, bra redskap och maskiner.

Efter fars död 1945 köpte jag stället och hade ett par kor, gris och höns och lejde en granne att sköta jorden med traktor. Mitt levebröd hade jag som sömmerska och har så fortfarande. Efter 10 år sålde jag djur och redskap och arrenderade ut jorden till en granne. Mina bröder arbetar i Göteborg och Stockholm.

Nu finns i Gullmarskogen bara en enda gård som brukas. Folket har flyttat till stan, till industrier och kontor. Gårdarna är betesmark eller ligger öde, och många ställen är bebodda endast om sommaren.